

14. Шелер М. Избранные произведения / Макс Шелер; пер. с нем. Денежкина А. В., Малинкина А. Н., Филлипова А. Ф.; под ред. Денежкина А. В. – М. : Гнозис, 1994. – 490 с.
15. Элкаян Е. С. Российская интеллигенция: ментальность и архетип [Электронный ресурс] / Е. С. Элкаян. – Режим доступа: <http://ni-journal.ru>
16. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное / К. Г. Юнг. – М. : Академический проект, 2009. – 190 с. – (Сер. Психологические технологии).
17. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : Зб. наук.праць. – К. : НПУ імні М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – С. 15-27.

Резюме. У статті розкриваються особливості взаємозв'язку архетипу із феноменами ментальності, культури, ідентичності, рефлексивності особистості, аналізуються антиномічні прояви зазначених явищ. Виходячи з психодинамічної позиції пізнання психіки у функціональній єдності свідомого і несвідомого, аналізуються ті аспекти рефлексії, які забезпечують інтегративні процеси розвитку особистості, приводять до розкриття унікальних, раніше неусвідомлених особистісних смислів та сприяють формуванню більш цілісного образу Я.

Ключові слова. архетип, ментальність, картина світу, універсалиї культури, рефлексивні процеси.

Резюме. В статье раскрываются особенности взаимосвязи архетипа с феноменами ментальности, культуры, идентичности, рефлексивности личности, анализируются антиномические проявления указанных явлений. Исходя из психодинамической позиции познания психики в функциональном единстве сознательного и бессознательного, анализируются те аспекты рефлексии, которые обеспечивают интегративные процессы развития личности, приводят к раскрытию уникальных, ранее неосознанных личностных смыслов и способствуют формированию более целостного образа Я.

Ключевые слова. архетип, ментальность, картина мира, универсалии культуры, рефлексивные процессы.

© 2013

Л. Я. Галушко (м. Кіровоград)

РОЛЬ АРХЕТИПУ В МОТИВАЦІЇ ГЛИБИННОГО САМОПІЗНАННЯ

Постановка проблеми. При традиційному підході до пізнання мотиваційної сфери суб'єкта спостерігається виникнення так званого "феномену мотиваційного вакууму", який характеризується зниженням, регресом мотивації пізнання, посиленням негативного ставлення його до соціуму загалом. Для вирішення питань оновлення змісту освіти Державна національна програма "Освіта – Україна XXI століття" і Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, передбачено створення іншого світогляду у самопізнанні суб'єкта. Таке самоусвідомлення можливе завдяки об'єктивації змісту несвідомого, яке, зокрема, виражають архетипи, репрезентовані за допомогою символів. Їх слід розглядати як вихідний момент глибокого пізнання мотивації спонтанної активності суб'єкта.

Мета статті: проаналізувати значення архетипу у мотивації глибокого самопізнання.

Виклад основного матеріалу. Прагнення психології зрівнятися з точними науками спричинило зміни у розумінні істинного її матеріалу, що набув статусу цінності. Такий підхід уможливив вивчення та опис його у межах вузьких, локальних концепцій. Наприклад, психологія мотивації розширилася та збагатилася змістом, але в ній виділилися окремі аспекти пізнання, як-от : змістовний, динамічний; рівні (соціальний, біологічний та глибокий); механізми (підкріплення, зумовленості, витіснення). Такий підхід знівелював статус досвідного матеріалу через відсутність використання універсальних принципів пізнання психіки, які сприяють збереженню її цілісності. Предметом пізнання глибокої психології є вивчення об'єктивної реальності психічного в його цілісності, що детермінує неповторність суб'єктивізму поведінки особи. Глибоке вивчення, як зазначає Т. С. Яценко, можливе лише за умов урахування функційних особливостей несвідомого [1; 10]. Це виявляється в усталених, ітеративних характеристиках поведінки суб'єкта і потребує встановлення зв'язку їх з образом, знаком, символом та архетипом, тим самим зберігаючи її [7; 8].

На розумінні цілісності (інтегративності) з позиції внутрішньої єдності психічного також наголошував П. Анохін [6; 8; 9]. Учений зазначав, що вона відображає вплив подразника і, трансформувшись в образ, стає не лише локальним явищем, але й подією для всього організму. Отже, вона не тільки паралельно визначає інший зміст, але й характеризується внутрішньою близькістю та єдністю змісту, що виявляється у її активності. Форми активності, за твердженням Х. Хекхаузена, варіюються від образів-уявлень, які внутрішньо являються нам у снах і мріях, до доволно здійснюваних дій за заздалегідь розробленим планом. Лише вони спрямовані на досягнення певної мети утворюють єдність якої прагне суб'єкт пізнання [6].

Дослідження мотивації глибинного самопізнання покликані, з *одного боку* обґрунтувати поділ активності на складники передовсім, щоб з'ясувати для чого це необхідно суб'єкту? До них можуть належати окремі її компоненти, стадії і процеси, а також координації останніх, які каталізуються завдяки архетипній представленості у досвідному матеріалі та внутрішніх і зовнішніх проявах його. Згідно з відповідністю інтенції суб'єкта, що переживає або діє, від контролю їх доцільності та корекції виділяють довільні і мимовільні вияви активності. У психоаналізі мимовільні прояви трактується як хибні або симптоматичні, непередбачувані дії для суб'єкта. Їх не можна точно пояснити, оскільки таке обґрунтування вимагає відповіді на запитання: чому?, з якої причини? Довільна ж поведінка передбачає розмежування дій та навичок. При цьому виокремлюється не лише цілеспрямованість, властива усім істотам, але й рефлексивність дій, характерна тільки людині. Рефлексивність, за одним із визначень, – це дія, супроводжувана зворотнім зв'язком, при якому суб'єкт усвідомлює власні дії [6, с. 13]. Стійкі способи дій позбавлені рефлексивності і містять сегменти-навички. А з *іншого боку* уможлиблює спрямування глибинно-пізнавального процесу у неподільному, змістовому, енергетичному напрямках, що становить хвилеподібність і сприяє знаходженню поведінкових тенденцій суб'єкта [8; 9; 10]. Репрезентуючи їх у метафоричних засобах (малюнках, казках, ліпленні) у суб'єкта є можливість завдяки архетипній представленості енергетично каталізувати власну поведінку.

Відповідно до позиції Р. Петерса, розрізняють нормативну та індивідуальну активність [6, с. 13 – 14]. Для останньої характерні дії які не можна розглядати як конвенційні ні при розробці мети, ні на етапі її реалізації. Такою дією виконується все те, що повністю не визначається умовами ситуації. Тому внутрішньою рушійною силою активності є щось опредмечене (об'єктивно чи суб'єктивно) для психіки, що спонукає, штовхає і змушує суб'єкта вчиняти у певній ситуації так, а не інакше. При цьому вона завжди енергетично наповнена різним змістом та проявом. Така смислова наповненість здійснюється завдяки символічно вираженому архетипу, оскільки така представленість у пізнанні несвідомого є багатозначною у ракурсі індивідуальної неповторності особистості. Мотивація з власним забарвленням, з позиції Т. С. Яценко, є провідним компонентом в енергетичному ініціюванні будь-якого поведінкового акту, що потребує викриття, оскільки він переобтяжений системою психологічних захистів. Вони ускладнюють психічне, спотворюючи конструктивну взаємодію внутрішнього і зовнішнього “Я” суб'єкта. Визначальною причиною є дисфункціональність психологічних захистів, яка полягає у створенні їх ілюзії завдяки чому пріоритет над біологічно доцільними імпульсами захисту зберігає ідеалізоване “Я”, оскільки “розпакування” смислу захистів становить одне завдань дослідження психодинамічного напрямку [8, с. 23].

Мотивація завжди представлена змістовим об'єктом (усвідомленим-неусвідомленим архетипом), який пізнається через продукти діяльності людини. Це сприяє подальшому усвідомленню досвідного матеріалу суб'єкта. Механізми усвідомлення прихованих рушіїв поведінки та дій і поступове підпорядкування їх свідомій енергії – один із психологічних показників “просоціальної” адаптації поведінки людини в соціумі.

Термін “мотивація” у сучасній літературі розглядається як базове поняття для позначення сукупності всіх психологічних утворень і процесів, що спонукають до активності та спрямовують поведінку суб'єкта на життєво важливі умови та процеси [6, с. 12–13]. Цим визначається, по-перше, вибірковість, цілеспрямованість і результат психічного відображення; по-друге, регуляція суб'єктом власної активності. Таке трактування цієї категорії відповідає спрямованості на життєве пізнання мотиваційного процесу, в основі якого – каузально зумовлена поведінка суб'єкта.

Досліджуючи мотивацію, Р. Боллес характеризує її як “механізм вибору” певної форми поведінки, який виявляється у реакціях на зовнішні подразники та спрямований на актуалізацію можливостей організму [2]. Це значною мірою відповідає його фізіологічному, емоційному або когнітивному станам. Вибір може зумовлюватися також наявністю неподалік від нього іншого суб'єкта або об'єкта. Найближчі дії суб'єкта, за твердженням Ж. Ньютена, сприяють визначенню проєкції на майбутнє [3;4]. Чим важливіші для нього цілі, тим більшою мірою вони зорієнтовують його у виборі. Стимулом дій можуть бути не тільки самі цілі, але й прагнення досягнути їх. Ознаки непрямой, контекстної та безпосередньої представленості характерні для глибинного пізнання. Така позиція об'єктивує ракурси психічного базуючись на перекодуванні смислів у представлених формах і сприяє єдності свідомого і несвідомого.

Людина у процесі діяльності розглядається як суб'єкт з відносно сталим досвідом реагування, який пов'язаний із взаємодією або протистоянням явищам зовнішнього характеру, які становлять “вихідну інформацію” пізнання. Вона є збудником активності даного індивіда, може викликати у нього “прийняття” або “неприйняття” себе, що з емоційної та активаційної позиції визначає процес пізнання як такий. У разі незгоди виникає когнітивний дисонанс, що спонукає людину до подолання його. Вихід з відповідного стану може здійснюватись суб'єктом двома шляхами: або через зміну, переоцінку “вихідної інформації”, або через зміну власної поведінки. У будь-якому випадку когнітивний дисонанс має бути знятий.

Суть когнітивного аспекту з позиції глибинного пізнання полягає у необхідності діалогічної активності психолога й автора для розкриття смислу малюнку при психоаналітичній інтерпретації. У процесі такої взаємодії

можна прояснити когнітивний рівень вияву семантики архетипу в її індивідуальній неповторності, оскільки, згідно з науковою позицією Т. С. Яценко, архетип – це когнітивна конструкція, а не лише образно-символічна [7, с. 18].

Усі поведінкові прояви суб'єкта, у трактуванні Е. Десі, мотивуються “внутрішньо” відповідно до генетично – зумовлених особливостей. На його думку, людину більше приваблює діяльність, яка розвиває почуття “значимості», при цьому зовнішнє заохочення нерідко може послаблювати внутрішню мотивацію. Підсилення внутрішньої мотивації, за дослідженнями К. Фішера, може здійснюватися через активацію енергетично-збережених, не переобтяжених, активних дій суб'єкта щодо предмета його виявів [2;6]. Така позиція характеризує значення архетипу як спроможність активувати у психокорекційному процесі одночасно всі механізми усвідомленого чи неусвідомленого досвідного матеріалу.

Єдність діалогічної узгодженості суб'єкта з архетипами, представленими за допомогою символів сприяють переосмисленню досвідного матеріалу.

Мотив, з позиції О. М. Леонтьєва, опредмечує потребу пізнання [5]. Мотивування діяльності людини зумовлене діалектикою потреби та власне мотиву: до свого найпершого задоволення потреба є невизначеною щодо предмета. Тільки після виявлення предмета потреба конкретизується, а предмет сприйняття усвідомлюється, переосмислюється особистістю. При цьому реалізуються збуджувальні, спонукальні і спрямовувальні функції, які можуть визначатися як мотив пізнання. Предмет потреби (матеріальний чи ідеальний), чуттєво сприйнятий або уявний в усвідомленому аспекті може бути названий мотивом діяльності. Він зумовлює і спрямовує діяльність суб'єкта, постаючи в каузальних компонентах процесу дії. Мотиви, на думку О. М. Леонтьєва, можуть бути усвідомленими й не усвідомленими [2; 5]. З цією тезою погоджуються А. В. Петровський та низка інших психологів. Разом з цим С. Л. Рубінштейн, Д. Н. Узнадзе підкреслюють саме свідому природу мотивації, що відрізняє мотив від інших каталізаторів діяльності й поведінки (потреб, настанов, потягів тощо). Визначаючи мотив як певне міркування суб'єкта, Д. Н. Узнадзе розкриває його як такий, що безпосередньо стимулює суб'єкта до конкретного акту прояву [5]. У фокусі цього міркування потреба, для задоволення якої здійснена конкретна поведінка або дія, визнана доцільною. Смысл мотивації полягає передовсім у пошуках та знаходженню саме такої дії, яка відповідає основній позиції особистості.

Вивчення архетипних образів респондента як несвідомого можливе при залученні його свідомої сфери за допомогою слова, тобто, у контексті вивчення архетипу проявляється спільність I і II сигнальних систем, єдності інтуїтивного і свідомого, символічного (малюнок) і вербального (коментарій респондента). Образ і слово, не втрачаючи цілісного сприйняття психіки респондента, набувають однаково важливого й рівноцінного значення. За допомогою вербалізації змісту малюнків виникає ефект вияву архетипних образів респондента. Це, в свою чергу, каталізує здібності візуалізації змісту психічного конкретної особи (про це свідчить задіяність II сигнальної системи навіть у базальних формах захистів) [7, с.17-20].

Форми презентації варіюються від образів уявлень, що виникають перед нашим внутрішнім враженням у снах і думках. Вони доволіно відбуваються за заздалегідь запланованим сценарієм. Потреби людини суб'єктивно переживаються нею як бажання, потяг або прагнення. Сигналізуючи про виникнення потреб та про їхнє задоволення, ці переживання регулюють функціонування людини, стимулюючи або послаблюючи її. Наявність потреби та її невимушеного емоційного вираження (бажання, потягу тощо) ще не є достатньою умовою для задоволення активності, навіть якщо вона спрямована на інший предмет пізнання. Для цього необхідний об'єкт, який, відповідаючи потребі за змістом, став би рушієм діяльності, надав би їй визначеного напрямку. Людині притаманні вищі форми (об'єкти) відображення дійсності. Саме цей усвідомлюваний образ, який викликає активність та дію орієнтує її на задоволення певної потреби називають реалізованим мотивом діяльності.

Мотиви діяльності людини можуть поставати в її свідомості як конкретні чуттєві або розумові образи поряд з асоційованими уявленнями. Мотив може викликати ізольовану, конкретну дію і збігатися з тим, що досягається в результаті виконання її. У складніших випадках мотиви можуть не збігатися повністю потребувати багатьох дій, досягнення низки часткових цілей. Нерідко діяльність, що відповідає такому мотиву, може здійснюватися латентно. Проте свідомі мотиви суб'єкта не збігаються з її реальними потребами, бо один і той самий мотив може реалізуватися у різних проявах, хоча зовнішні дії зумовлюються різними причинами.

Розуміння мотивів діяльності та уявлення про механізми утворення їх є значимими для особистості як суб'єкта діяльності і для наукового тлумачення психологічного змісту цих процесів. Саме від мотиву залежить, чим каталізується та усвідомлюється та чи інша дія, який індивідуальний сенс вона має для даного суб'єкта; як віддзеркалюється її “Я”. У пізнанні індивідуальної неповторності психіки значну увагу З. Фрейд приділяв виявленню рухомих сил, які зсередини зумовлюють спрямованість розвитку. Такими рухомими силами у психоаналітичному вченні визнаються потяги людини. На розкриття їхньої природи спрямовувались основні зусилля. Потяги, а не зовнішні подразники є справжніми рушіями прогресу вважав З. Фрейд, а подразнення потягів виникають не із зовнішнього світу, а зсередини організму [2].

Отже, мотиви діяльності людини відображають найхарактерніші для неї способи реагування на ті чи інші елементи вторинної (зовнішньої) та завуальованої (внутрішньої) сфер існування людини. Рівень усвідомлення

мотивів власної діяльності пояснює притаманний людині спосіб реагування на окремі явища: спонтанні дії, скеровано організовані дії. Змістовний масштаб мотивування людиною власних дій характеризує як смисловий простір її реального та духовного існування, так і особистісну зрілість здатну енергетично-виправдано співіснувати з предметним світом та власними переживаннями. Загалом мотиваційна сфера особистості формується, розвивається та реалізується відповідно до розвитку та послідовного вияву індивідуальної неповторності "Я".

Цілісну психічну реальність суб'єкта становлять прояви його зовнішньої дійсності і внутрішні переживання. Тому, згідно з позицією З. Фрейда, не слід розрізняти відмінності між фантазією і дійсністю [3; 4]. Для феномена психіки ці чинники співвідносяться з фактором бажаності, які відповідають вимогам просоціальної адаптації. Тому архетипне перекодування смислів у функціональних системах цілісного психічного дозволяє пізнавати об'єктивну реальність в її суперечливій сутності. Факт перекодування несвідомого, як зазначає Т. С. Яценко, відбувається латентно, безповоротно, нелінійно і не піддається прямому пізнанню [8, с.22-26]. У зв'язку з цим динаміка діалогічної взаємодії між внутрішнім та зовнішніми проявами активності залежить від семантичної представленості смислів несвідомого.

Висновки. Таким чином, розглядаючи значення архетипу у мотивації глибинного самопізнання, необхідно відзначити про взаємозв'язок між ними. Він характеризується логічністю, функціональністю, оскільки у такій єдності спостерігається каузальність внутрішнього і зовнішнього "Я" суб'єкта, його генетичного та фенотипічного, символічного і вербального проявів, що підкреслює функціональну цілісність несвідомого й свідомого психіки людини.

Література:

1. Аврамченко С. М. Архетипна символіка у процесі пізнання внутрішньої суперечливості психіки / С. М. Аврамченко, І. В. Євтушенко, Н. В. Сивопляс. – Слов'янськ: ПП „Канцлер”, 2007. – 224 с.
2. Вилюнас В. К. Психологические механизмы биологической мотивации / Витис Казиса Вилюнас. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 207 с.
3. Занюк С. С. Мотивація діяльності: спонукання, активність, успіх. / Сергій Степанович Занюк // Навчальний посібник. – Луцьк: Вид-во Волинського держ. університету, 1998. – 124 с.
4. Занюк С. С. Психологія мотивації та емоцій. / Сергій Степанович Занюк // Навчальний посібник. – Луцьк: Вид-во Волинського держ. університету, 1997. – 180 с.
5. Магомед-Эминов, М.Ш. Мотивация и контроль за действием / М.Ш. Магомед-Эминов, И. А. Васильев. – М.: МГУ, 1991. – 144 с.
6. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайнц Хекхаузен ;[пер. с нем. Д. А. Леонтьев, Е. Ю. Патяева, Т. А. Гудкова, Р. С. Немов; ред. Величковский Б. М.]. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 408 с.
7. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 12. Психологічні науки : зб. наукових праць. – К.:НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – № 33 (57). – С. 15 – 27
8. Яценко Т. С. Проблема глибинного познання психіки суб'єкта в визуализированной самопрезентации / Т. С. Яценко // Ежемесячный научно-практический журнал Общероссийской Профессиональной психотерапевтической лиги «Психотерапия» : материалы Междунар. конгресс [«Психотерапия, практическая и консультативная психология – сплетение судеб»], (Киев, 4-7 окт. 2012 г.) / редкол. : Б. Д. Карвасарский [и др.]. М.: ООО «Гениус Медиа», 2012. – №10 (118). – С. 22-30.
9. Яценко Т. С. Активное социально-психологическое обучение: теория, процесс, практика / Т. С. Яценко, Я. М. Кмит, Б. Н. Алексеенко. – Хмельницкий : НАПВУ ; Москва : СИП РИА, 2002. – 792 с.
10. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції / Т. С. Яценко – К. : Либідь, 1996. – 264 с.

Резюме. У статті розглядається взаємозв'язок архетипу та мотивації у контексті цілісного сприйняття об'єктивної реальності як основи глибинної психології. Зазначається, що в архетипі проявляється єдність образу і слова, символічного та вербального, що дозволяє розглядати його як когнітивний конструкт. Глибинна, генетична, символічно-когнітивна складова архетипу виступає в ролі потужного каталізатора прояву мотивації, яка в свою чергу стає механізмом вибору поведінки суб'єкта. Архетипне перекодування смислів у функціональних системах цілісного психічного дозволяє пізнавати об'єктивну реальність в її суперечливій сутності відповідно до вимог просоціальної адаптації.

Ключові слова: архетип, мотивація, символ, архетипна символіка, образ, цілісність психічного, діалогічна взаємодія, активність, рефлексивність, механізм усвідомлення, імпульс, каузальність.

Резюме. В статье рассматривается взаимосвязь архетипа и мотивации в контексте целостного восприятия объективной реальности как основы глубинной психологии. Отмечено, что в архетипе проявляется единство образа и слова, символического и вербального, что позволяет рассматривать его как когнитивный конструкт. Глубинная, генетическая, символическо-когнитивная составляющая архетипа выступает в роле мощного

катализатора проявлення мотивації, котра в свою чергу стає механізмом вибору поведінки суб'єкта. Архетипне перекодирування смислів в функціональних системах цілісного психічного дозволяє познавати об'єктивну реальність в її противоречивій сутності відповідно до вимогам просоціальної адаптації.

Ключові слова: архетип, символ, архетипна символіка, образ, цілісність психічного, діалогічне взаємодія, активність, рефлексивність, механізм усвідомлення, імпульс, каузальність.

© 2013

Г. М. Горбач (м. Черкаси)

ПОНЯТТЯ НЕСВІДОМОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ АРХЕТИПІВ У ГЛИБИННІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність дослідження. Науково-психологічний інтерес до проблеми пізнання несвідомих аспектів почав реалізовуватися у філософії романтичного періоду (початок XIX ст.). Несвідоме тлумачилося як потаємна глибинна сфера психіки, інша реальність. Дослідження несвідомого передбачало значні труднощі в силу важкодоступності його змістів [11]. Науково-теоретичне обґрунтування змісту несвідомого було здійснене в психоаналізі З. Фрейдом. Вченим було доведено особливість формування несвідомого, яка ґрунтувалась на здатності психіки витіснити несприйнятливі потяги, переживання, бажання тощо. Витіснені в несвідоме змісти зумовлюють семантичну наповненість сновидінь, проявляються в обмовках, описах, гуморі, жартах [4]. Розроблений З. Фрейдом [1] метод вільних асоціацій дозволив цілеспрямоване пізнання несвідомих аспектів психіки суб'єкта.

Постановка проблеми. Значний внесок у поглиблення теорії несвідомого був зроблений К. Г. Юнгом [7]. Дослідивши наявність колективного пласту, психіки автор прослідковує можливість її пізнання через аналіз і тлумачення символічної продукції психіки (мова, твори мистецтва, міфологія тощо) [8]. Можливість пізнання несвідомого забезпечує розроблений академіком НАПН України, доктором психологічних наук, професором Т. С. Яценко метод аналізу тематичних психомалюнків [13; 14]. Цей метод є цілісним, високо спроможним способом діагностування несвідомих змістів психіки. Особливістю комплексів психомалюнків є здатність виявляти несвідомі змісти в їх логічній завершеності. Малюнок дає можливість відтворювати в образах дійсність і проектувати в них несвідомі змісти психіки. Діагностична спроможність малюнка полягає в можливостях поєднати зовнішні і внутрішні світи в образах і певних символах, а це дає змогу спостерігати і проникати у несвідомі аспекти психіки суб'єкта. Практика роботи з малюнками базується на спонтанності проективних зображень, оскільки лише вільні рухи руки дають змогу проектувати образи заблокованих свідомістю імпульсів.

Метою статті є процес вивчення несвідомих аспектів психіки, їх універсальний та унікальний зміст. Завданнями виступає аналіз теоретичних аспектів поняття несвідомого у науковій літературі; дослідження проблеми репрезентації несвідомих змістів психіки в психологічних концепціях науковців; з'ясування впливу несвідомого на розвиток особистості.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-психологічної літератури [3-14] передбачає необхідність висвітлення впливу несвідомої сфери психіки суб'єкта та архетипів на його подальший розвиток. З. Фрейд науково обґрунтовує зміст несвідомого, побачивши в ньому витіснені потяги, фантазії, зміг показати їх динамічний характер. Відмовившись від фізіологічних пояснень, З. Фрейд представив несвідоме у вигляді могутньої ірраціональної сили, антагонічної діяльності свідомості. З. Фрейд [3, с. 13] зазначав, що поняття несвідомого ми отримуємо із вчення про витіснення, оскільки витіснення розглядається як типовий приклад несвідомого. Несвідоме містить в собі подвійний зміст, в залежності від якого воно поділяється на приховане, але здатне стати свідомим, і витіснене, яке саме по собі і без подальшого не може стати свідомим. Приховане несвідоме З. Фрейд називає передсвідомим. Термін «несвідоме» вчений використовує тільки по відношенню до витісненого динамічного несвідомого [5]. Так, передсвідоме стоїть набагато ближче до свідомого, ніж несвідоме: з'явилися свідомість, передсвідоме і несвідоме [6]. З. Фрейд [14] поділяв людську психіку на такі складові: Я (свідомість), Воно (несвідоме) та Над-Я чи Ідеальне Я (совість). Характеристики несвідомого знаходять своє вираження в інтуїції, афектах, паніці, гіпнозі, сновидіннях, звичних діях, підпороговому сприйнятті, запам'ятовуванні, а також досягненнях, почуттях і вчинках, описах, обмовках, причини виникнення яких не усвідомлюються особистістю [2]. Психоаналіз зробив істотний крок вперед у дослідженні несвідомої сфери психіки, оскільки не тільки оцінив переваги динамічного розуміння душевних процесів, але й звернув увагу на психічні процеси, намагався показати в межах якої системи чи між якими системами відбувається будь-який психічний акт. Саме завдяки цьому він отримав назву «Глибинної психології (психології глибин)» [14]. Ядро несвідомого складається з психічного корелята потягів, які намагаються дати вихід своїй енергії, тобто реалізації бажань. Ці потяги координовані один з одним, існують поряд, не здійснюють впливу один на одного і не протирічать один одному. Якщо вони стають